

10-ТЕ ЗАСІДАННЯ РОБОЧОЇ ГРУПИ З ЕКСОНІМІВ ГРУПИ ЕКСПЕРТІВ ООН З ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ ТА ЗАСІДАННЯ ВІДДІЛУ СХІДНОЇ, ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ГЕООНГН

28-30 квітня 2010 р. у селищі Тайнах (Австрія) відбулося 10-те засідання Робочої групи з екзонімів Групи експертів ООН з географічних назв (ГЕООНГН). У роботі засідання взяли участь 45 осіб із 23-х країн світу.

Делегатів зібрання привітала Голова ГЕООНГН *Гелен Керфут* (Helen Kerfoot, Канада), яка коротко повідомила про зміст попередніх засідань Робочої групи. Вона визначила актуальність теми екзонімів і на сьогоднішній день, навила конкретні приклади їх використання в житті. Скажімо, вона летіла на це засідання рейсом “Торонто-Мюнхен” (англ.: *Munich*), а прилетіла у Мюнхен (нім.: *München*). То ж і пересічним громадянам треба добре вчити топоніми, щоб менше хвилюватися в подібних ситуаціях. З вітальним словом до учасників засідання звернулися також ректор навчально-культурного центру, на базі якого проходило зібрання, *Йозеф Копейніг* (Josef Kopeinig, Австрія) і голова Робочої групи з екзонімів *Петер Йордан* (Peter Jordan, Австрія).

На засіданні було заслухано і обговорено 30 доповідей. Основні їх теми:

– взаємозв’язок (*назва – мова – географічний об’єкт*) між географічними об’єктами після подолання назвою кордонів;

– настанови з використання екзонімів;

– практика, політика і тенденції використання екзонімів у різних країнах.

Найбільшу дискусію викликала перша тема – про назви великих географічних об’єктів, які охоплюють території кількох країн. Це було продовженням полеміки, розпочатої ще в Найробі на засіданні Робочої групи під час 25-ї Сесії ГЕООНГН (2009 р.). Які назви вважати ендонімами, а які екзонімами? Тут погляди експертів розділилися навпіл. Провідник першої Пол Вудман (Paul Woodman, Велика Британія) вважає, що один топонім не може бути ендонімом і екзонімом водночас і що назва географічного об’єкта повинна розглядатися як одне ціле, незалежно від мови, територіальної належності, різних політичних поглядів і нашарувань. Наприклад, *North Sea* (англ.: *Північне море*) – це ендонім по відношенню до всього моря, а не тільки до тієї його частини, яка прилягає до Великої Британії (чії береги воно омиває). І *Nordsee* (нім.: *Північне море*) – це також ендонім для в’язого моря, а не лише назви водойми біля берегів Німеччини. Ще один приклад: *Alpes* (франц.: *Альпи*) – це ендонім для всіх Альп, а не лише для території Франції та Швейцарії; *Alpen* (нім.) – це ендонім для всіх Альп, а не лише для території Австрії, Німеччини, Ліхтенштейну; *Alpi* (італ.) – це також ендонім для всіх Альп, а не лише для території Італії та Швейцарії; *Alpe* (словен.) – це ендонім для всіх Альп, а не лише для території Словенії.

Петер Йордан, прихильник іншого погляду, погоджується, що топонім має розглядатися як єдине ціле, але вважає, що такий підхід має застосовуватися обов’язково в контексті усєї спільноти, її культури, мови. При цьому топонім може змінювати свою категорію “ендонім/екзонім”, якщо географічний об’єкт перетинає кордони кількох спільнот. Тоді топонім *Alpes* (франц.) – це ендонім на території Франції та Швейцарії, а на інших територіях він переходить у категорію екзоніма; топонім *Alpen* (нім.) – це ендонім тільки на теренах німецькомовних спільнот, а на всіх інших він переходить у категорію екзоніма; *Alpi* (італ.) – це ендонім на території Італії та Швейцарії, а на територіях інших країн він переходить у категорію екзоніма; *Alpe* (словен.) – це також ендонім тільки у Словенії, в інших частинах Альп він набуває статусу екзоніма. Належність топоніма до певної суспільної (культурної) мовної спільноти і є першопричиною поділу топонімів на ендоніми і екзоніми, оскільки ця спільнота дає назву географічним об’єктам, які її оточують. Змінюється (зникає) спільнота, змінюється і назва. Приміром, топонім *Кенігсберг* (нім.: *Königsberg*) колись був ендонімом (коли там проживала німецькомовна спільнота). Через історичні обставини змінилась спільнота – змінилась і назва міста. Сьогодні топонім Кенігсберг класифікується як екзонім.

Коли ГЕООНГН ще тільки розпочинала свою роботу (майже півстоліття тому), одним з головних завдань, поставлених перед нею, було скорочення вживання екзонімів (традиційних назв). В ідеалі мало б бути так: один географічний об’єкт – один топонім (=ендонім). Проте стає дедалі очевиднішим, що цієї мети ніколи не буде досягнуто. Не в останню чергу причиною тому є надмірне прагнення багатьох країн (мовних спільнот) інтегрувати чужі назви в свою мову, потім розглядати їх як власний культурний спадок, від якого не хочеться відмовлятися і який потрібно захищати. Тож виникає запитання – чи доцільно створювати такий новий культурний спадок, який потім треба буде захищати? Про це також говорили учасники засідання, підкреслюючи, що потрібно завжди пам’ятати основні принципи ГЕООНГН щодо використання екзонімів – не створювати нових екзонімів; при інтегруванні чужого топоніма в свою мову максимально зберігати його ендонімічну форму; вживати діакритичні знаки, якщо вони наявні в ендонімічній формі топоніма; при транслітерації чужих топонімів (з мов, графіка яких базується не на латинському шрифті) користуватися системами романізацій, прийнятими і рекомендованими ГЕООНГН (за поданнями країн).

Учасники засідання досить докладно і зважено обговорили критерії вживання екзонімів. Усі були одностайні в тому, що нема ситуацій, коли вживання екзонімів є обов’язковим, оскільки це суперечить основним

принципам (завданням) GEOОНГН щодо вживання екзонімів. Без сумніву, коли в ситуації наяву міжнародний контекст (наприклад, на дорожніх покажчиках, картах автошляхів, в авіаквитках та інших транспортних документах, розкладах аеропортів, залізничних вокзалів, у путівниках і т. п.), мають вживатися ендоніми, щоб не виникало подібних ситуацій, про які говорила голова Групи експертів ООН, відкриваючи засідання. Але є ситуації, коли вживання екзонімів можливе. Це і усне спілкування на мові екзоніму, коли ендонім важко вимовити; це і шкільні підручники та карти (хоча на картах і в підручниках варто було б хоча б один раз у дужках подати і ендонім); це і робота засобів масової інформації в межах суспільної (мовної) спільноти.

Наступне засідання Робочої групи з екзонімів GEOОНГН заплановано провести під час 26-ї Сесії GEOОНГН.

28 квітня відбулися засідання Відділу країн німецької і голландської мов GEOОНГН та Відділу Східної, Центральної та Південно-Східної Європи GEOОНГН. У цьому засіданні взяли участь 18 учасників: голова GEOОНГН Гелен Керфут, 13 делегатів із 9-ти країн відділу (Хорватії, Чехії, Греції, Угорщини, Польщі, Словаччини, Словенії, Македонії, України), 4-ро гостей – це представники Естонії, Фінляндії, Румунії та Нової Зеландії.

Основними темами засідання були: робота, пов'язана з веденням веб-сторінки відділу, підготовка до проведення спільного засідання відділу та Робочої групи з баз даних та газетирів, розвиток стандартизації географічних назв на національному рівні, обмін думками і досвідом між учасниками засідання. Гелен Керфут поінформувала учасників засідання про 26-ту Сесію GEOОНГН, заплановану на 16-20 травня 2011 р. в Женеві або Відні (місце проведення поки що остаточно не визначене). Вона також повідомила про утворення нового органу в структурі Статистичного відділу ООН – це Комітет ООН з глобального управління географічною інформацією (англ. United Nations Committee on Global Geographic Information Management). Статистичний відділ разом із Картографічною секцією ООН мають організувати друге попереднє засідання новоствореного комітету (http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/meetings/10-11_may2010/). Пропозиції з приводу діяльності нового органу необхідно надсилати на ім'я голови GEOОНГН.

Знаменно, що засідання відбувалося у католицькому словенському навчально-культурному центрі у живописній Карінтії, де крім німецькомовних австрійців проживають словенці – національна меншина (2 % населення Австрії). В Карінтії (до речі, це український екзонім німецької назви *Kärnten*) – одній із дев'яти земель Австрії, що межує зі Словенією і розташована на півдні країни, тісно переплетені історія і культура двох народів.

Учасники засідання Відділу Східної, Центральної та Південно-Східної Європи GEOОНГН

Хоча словенців тут не так багато, вони дуже беруть свою мову, культуру, традиції і свої географічні назви, які колись у далекі часи були первинними, оскільки саме словенці першими заселили цю територію, але в силу історичних подій їх відтіснив інший етнос – германці. Словенці добре пам'ятають своє коріння і намагаються не втратити своєї національної ідентичності, незважаючи на загальносвітові глобалізаційні процеси і переважання німецької мови у всіх сферах життя Австрії. У цьому переконує наявність двомовних дитсадків і шкіл, двомовних видавництв.

Під час екскурсії на тему "Карінтія – двомовний регіон" учасники засідання змогли відвідати словенсько-німецьке видавництво "Mohorjeva/ Neugebauer", двомовний дитсадок і двомовну початкову школу, розташовані на базі цього видавництва. Головне завдання видавництва, створеного ще на початку ХХ століття, – це піклування про збереження словенської мови і культури в Карінтії. Видавництво друкує дві третини своїх видань словенською мовою і одну третину – німецькою мовою. Тематика видань різноманітна: культура, мистецтво, дитяча і художня література. Тут друкуються перекладні видання відомих словенських авторів німецькою мовою і навпаки. На базі видавництва функціонує словенсько-німецький освітній центр. Видавництво виконує роль своєрідного містка не лише між обома мовними групами у Карінтії, а й між Австрією і молодого державою Словенією.

Принадно нагадаємо шановному читачу, що крім вищезгаданого відділу GEOОНГН (країни-учасниці: Албанія, Болгарія, Греція, Кіпр, Македонія, Польща, Сербія, Чорногорія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Угорщина, Україна, Хорватія, Чехія) наша країна входить також до Відділу Східної Європи, Північної і Середньої Азії (країни-учасниці: Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Вірменія, Грузія, Киргизстан, Російська Федерація, Таджикистан, Узбекистан).

© Н. І. Сивак